

آشنایی با معماری معاصر

(رشته معماری)

دکتر وحید افشین مهر   دکتر مهدیه احمدی

دکتر حمیدرضا عامری سیاهویی

«امروزه کتاب‌خوانی و علم‌آموزی، نه تنها یک وظیفه‌ی ملی، که یک واجب دینی است.»^۱

در عصر حاضر یکی از شاخصه‌های ارزیابی رشد، توسعه و پیشرفت فرهنگی هر کشوری میزان تولید کتاب، مطالعه و کتاب‌خوانی مردم آن مرز و بوم است. ایران اسلامی نیز از دیرباز تاکنون با داشتن تمدنی چند هزارساله و مراکز متعدد علمی، فرهنگی، کتابخانه‌های معتبر، علما و دانشمندان بزرگ با آثار ارزشمند تاریخی، سرآمد دولت‌ها و ملت‌های دیگر بوده و در عرصه‌ی فرهنگ و تمدن جهانی به‌سان خورشیدی تابناک همچنان می‌درخشد و با فرزندان نیک‌نهاد خویش هنرمایی می‌کند. چه کسی است که در دنیا با دانشمندان فرزانه و نام‌آور ایرانی همچون ابوعلی سینا، ابوریحان بیرونی، فارابی، خوارزمی و ... همچنین شاعران برجسته‌ای نظیر فردوسی، سعدی، مولوی، حافظ و ... آشنا نباشد و در مقابل عظمت آنها سر تعظیم فرود نیاورد. تمامی این افتخارات ارزشمند، برگرفته از میزان عشق و علاقه فراوان ملت ما به فراگیری علم و دانش از طریق خواندن و مطالعه منابع و کتاب‌های گوناگون است. به شکرانه‌ی الهی، تاریخ و گذشته ما، همیشه درخشان و پربار است. ولی اکنون در این زمینه در چه جایگاهی قرار داریم؟ آمار و ارقام ارائه‌شده از سوی مجامع و سازمان‌های فرهنگی در مورد سرانه‌ی مطالعه‌ی هر ایرانی، برایمان چندان امیدوارکننده نمی‌باشد.

کتاب، دروازه‌ای به سوی گستره‌ی دانش و معرفت است و کتاب خوب، یکی از بهترین ابزارهای کمال بشری است. همه‌ی دستاوردهای بشر در سراسر عمر جهان، تا آنجا که قابل کتابت بوده است، در میان دست‌نوشته‌هایی است که انسان‌ها پدید آورده و می‌آورند. در این مجموعه‌ی بی‌نظیر، تعالیم الهی، درس‌های پیامبران به بشر، و همچنین علوم مختلفی است که سعادت بشر بدون آگاهی از آنها امکان‌پذیر نیست. کسی که با دنیای زیبا و زندگی‌بخش کتاب ارتباط ندارد بی‌شک از مهم‌ترین دستاورد انسانی و نیز از بیشترین معارف الهی و بشری محروم است. با این دیدگاه، به‌روشنی می‌توان ارزش و مفهوم رمزی عمیق در این حقیقت تاریخی را دریافت که اولین خطاب خداوند متعال به پیامبر گرامی اسلام (ص) این است که «بخوان!» و در اولین

---

۱. پیام مقام معظم رهبری به مناسبت آغاز هفته کتاب ۷۲/۱۰/۴

سوره‌ای که بر آن فرستاده‌ی عظیم‌الشان خداوند، فرود آمده، نام «قلم» به تجلیل یاد شده‌است: «اقْرَأْ وَ رَبُّكَ الْأَكْرَمُ. الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ» در اهمیت عنصر کتاب برای تکامل جامعه‌ی انسانی، همین بس که تمامی ادیان آسمانی و رجال بزرگ تاریخ بشری، از طریق کتاب جاودانه مانده‌اند.

دانشگاه پیام‌نور با گستره‌ی جغرافیایی ایران‌شمول خود با هدف آموزش برای همه، همه‌جا و همه‌وقت، به‌عنوان دانشگاهی کتاب‌محور در نظام آموزش عالی کشورمان، افتخار دارد جایگاه اندیشه‌سازی و خردورزی بخش عظیمی از جوانان جویای علم این مرز و بوم باشد. تلاش فراوانی در ایام طولانی فعالیت این دانشگاه انجام پذیرفته تا با بهره‌گیری از تجربه‌های گرانقدر استادان و صاحب‌نظران برجسته کشورمان، کتاب‌ها و منابع آموزشی درسی شاخص و خودآموز تولید شود. در آینده هم، این مهم با هدف ارتقای سطح علمی، روزآمدی و توجه بیشتر به نیازهای مخاطبان دانشگاه پیام‌نور با جدیت ادامه خواهد داشت. به‌طور قطع استفاده از نظرات استادان، صاحب‌نظران و دانشجویان محترم، ما را در انجام این وظیفه‌ی مهم و خطیر یاری‌رسان خواهد بود. پیشاپیش از تمامی عزیزانی که با نقد، تصحیح و پیشنهادهای خود ما را در انجام این وظیفه‌ی خطیر یاری می‌رسانند، سپاسگزاری می‌نماییم. لازم است از تمامی اندیشمندانی که تاکنون دانشگاه پیام‌نور را منزلگاه اندیشه‌سازی خود دانسته و ما را در تولید کتاب و محتوای آموزشی درسی یاری نموده‌اند، صمیمانه قدردانی گردد. موفقیت و بهروزی تمامی دانشجویان و دانش‌پژوهان عزیز آرزوی همیشگی ما است.

دانشگاه پیام‌نور

فهرست مطالب کتاب

۵	پیشگفتار
۱	فصل اول. ریشه‌یابی واژگان اصلی
۱	اهداف کلی
۱	اهداف یادگیری
۱	۱-۱ مدرن به معنی هم‌اکنون، امروزی، معاصر
۳	۲-۱ مدرنیته به معنی دگرگونی نگاه و نگرش انسان به زندگی
۴	۳-۱ مدرنیسم به معنی نوشتن و تحول در عرصه‌های هنری، فرهنگی و تکنولوژی
۵	۴-۱ مدرنیزاسیون
۶	۵-۱ پست‌مدرن، پست‌مدرنیته، پست‌مدرنیسم
۱۰	۶-۱ ویژگی‌ها و خصوصیات پست‌مدرنیسم
۱۱	۷-۱ کاربرد بنیادی پست‌مدرنیسم
۱۱	۸-۱ نظریات پست‌مدرنیسم و نقد آن از مدرنیسم
۱۲	۹-۱ نظریه‌پردازان پست‌مدرن
۱۲	۱-۹-۱ ژان فرانسوا لیوتار
۱۳	۲-۹-۱ ژان بودریار
۱۴	۳-۹-۱ ریچارد رورتی
۱۴	۴-۹-۱ از دیگر نظریه‌پردازان پست‌مدرن
۱۵	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل اول
۱۵	سؤالات تشریحی فصل اول
۱۷	فصل دوم. معماری زمینه‌ساز پست‌مدرن (معرفی سبک‌های معماری دوران مدرن)
۱۷	اهداف کلی
۱۷	اهداف یادگیری
۱۹	۱-۲ جنبش هنرها و پیشه‌ها

۱۹	۲-۲ جنبش آرت نوو یا هنر نو
۲۳	۳-۲ آرت دکو
۲۳	۴-۲ فوتوریسم
۲۸	۵-۲ کوبیسم
۲۹	۶-۲ کانستراکتیویسم
۳۱	۱-۶-۲ اصول معماری کانستراکتیویسم در روسیه
۳۲	۷-۲ جنبش باهاوس
۳۵	۸-۲ جنبش دِ استیل
۳۸	۹-۲ معماری ارگانیک یا معماری آلی
۴۳	سؤالات تستی فصل دوم
۴۳	سؤالات تشریحی فصل دوم
۴۵	فصل سوم. معماری پس از مدرن - پست مدرن
۴۵	اهداف کلی
۴۵	اهداف یادگیری
۴۷	۱-۳ رویکردهای انتقادی و پست مدرن
۴۹	۳-۱-۱ مطالعات انتقادی و ریشه‌های آن
۵۱	۳-۲ جامعه پست مدرن
۵۲	۳-۳ پست مدرنیسم در رویکردهای مختلف
۵۲	۳-۳-۱ پست مدرنیسم و هنر
۵۳	۳-۳-۲ پست مدرن و معماری
۵۷	۴-۳ تاریخ‌شناسی معماری پست مدرن
۶۶	۳-۵-۵ انتقاد از پست مدرنیسم
۶۶	۳-۵-۱ نقد دیگر به رویکرد پست مدرن درباره زبان
۶۷	۳-۶ سخن آخر در ارتباط با این فصل
۷۱	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل سوم
۷۱	سؤالات تشریحی فصل سوم
۷۳	فصل چهارم. معماری پس از مدرن - های‌تک، اکوتک و نئوکلاسیک
۷۳	اهداف کلی
۷۳	اهداف یادگیری
۷۵	۴-۱ معماری‌های - تک
۷۸	۴-۲ اکو- تک (اکولوژی + تکنولوژی)
۸۱	۴-۳ معماری نئوکلاسیک
۸۳	سؤالات تستی فصل چهارم
۸۳	سؤالات تشریحی فصل چهارم
۸۵	فصل پنجم. معماری پس از معماری - دیکانستراکشن و فولدینگ، پرش کیهانی، دیجیتال
۸۵	اهداف کلی
۸۵	اهداف یادگیری
۸۶	۵-۱-۵ واژه‌شناسی و نظریه‌های فلسفی مرتبط با دیکانستراکشن
۸۷	۵-۱-۱ مقدمات فلسفی

۹۸	۲-۵ معماری دیکانستراکشن
۹۸	۱-۲-۵ اصول فکری مکتب دیکانستراکشن
۹۹	۳-۵ معماری فولدینگ
۱۰۱	۱-۳-۵ ویژگی‌های معماری فولدینگ
۱۰۱	۴-۵ مقایسه معماری دیکانستراکشن و فولدینگ
۱۰۱	۱-۴-۵ شباهت‌ها
۱۰۲	۲-۴-۵ تفاوت‌ها
۱۰۵	۵-۵ معماری غیرخطی یا معماری سیال
۱۰۷	۱-۵-۵ معماری سیال و تئوری مارکوس نواک
۱۰۸	۲-۵-۵ ویژگی‌های فرمال در معماری مجازی
۱۰۹	۳-۵-۵ واقعیت ملموس معماری مجازی
۱۱۰	۴-۵-۵ معماری در گذار از واقعیت به مجاز
۱۱۰	۶-۵ معماری دیجیتال
۱۱۲	سؤالات تستی فصل پنجم
۱۱۳	سؤالات تشریحی فصل پنجم
۱۱۵	فصل ششم. طراحی فضاها
۱۱۵	اهداف کلی
۱۱۵	اهداف یادگیری
۱۱۶	۱-۶ فضاهای عمومی
۱۱۹	۱-۱-۶ فضاهای عمومی و شهر دیزنی
۱۲۴	۲-۱-۶ فضاهای عمومی: مراکز خرید و موزه‌ها
۱۴۴	۳-۱-۶ فضاهای عمومی: کتابخانه‌ها، تالارهای کنسرت و سالن‌های تئاتر
۱۴۹	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل ششم
۱۵۰	سؤالات تشریحی فصل ششم
۱۵۱	فصل هفتم. معرفی معماری فضاهایی با عملکرد مسکونی
۱۵۱	اهداف کلی
۱۵۱	اهداف یادگیری
۱۵۳	۱-۷ پروژه آ.بی.ای در برلین
۱۵۷	۲-۷ نئوبو
۱۷۵	۳-۷ پروژه آ.بی.ای و آینده شهر برلین
۱۷۸	۴-۷ خانه‌هایی برای خانواده‌های سستی
۱۸۳	۵-۷ مسکن آپارتمانی
۱۸۳	۱-۵-۷ مسکن ارزان و کم‌هزینه
۱۹۱	۶-۷ گسترش منازل آپارتمانی
۱۹۴	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل هفتم
۱۹۵	سؤالات تشریحی فصل هفتم
۱۹۵	فصل هشتم. پیکربندی فضاهای شهری
۱۹۵	اهداف کلی
۱۹۵	اهداف یادگیری

۱۹۵	۸-۱ معرفی فضاهای شهری در یک شهر مهم از نظر اقتصادی و اجتماعی و غیره
۲۰۹	۸-۲ معرفی فضاهای شهری در یک بندرگاه
۲۱۹	۸-۳ ساختمان‌های صنعتی
۲۲۳	۸-۴ ساختمان‌های تجاری و اداری
۲۳۲	۸-۵ کارخانه‌ها
۲۳۷	۸-۶ ساختمان‌های درمانی
۲۴۳	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل هشتم
۲۴۳	سؤالات تشریحی فصل هفتم
۲۴۵	فصل نهم. معماری معاصر ایران
۲۴۵	اهداف کلی
۲۴۵	اهداف یادگیری
۲۴۵	۹-۱ مدرنیته و تأثیر آن بر معماری معاصر ایران
۲۴۷	۹-۱-۱ خاستگاه‌ها
۲۴۷	۹-۱-۲ مصالح و تکنولوژی
۲۴۸	۹-۱-۳ روند گسترش
۲۴۸	۹-۱-۴ نتیجه عمل
۲۴۸	۹-۲ تعریف معماری معاصر ایران
۲۴۸	۹-۲-۱ بخش‌بندی و دوره‌ها
۲۴۹	۹-۳ خصوصیات هنر و معماری دوره قاجاریه
۲۵۱	۹-۴ خصوصیات هنر و معماری دوره پهلوی
۲۵۲	۹-۵ خصوصیات هنر و معماری دوره انقلاب اسلامی ایران
۲۵۳	سؤالات چهارگزینه‌ای فصل نهم
۲۵۴	سؤالات تشریحی فصل نهم
۲۵۵	فهرست منابع

پیشگفتار

شاید به ندرت بتوان هنری یافت که به اندازه معماری با زندگی مردم پیوند داشته باشد. کتاب «تاریخ معماری پس از مدرن» حاصل تحقیقاتی است که به منظور ارائه یک برنامه درسی برای دانشجویان در حوزه مباحث تاریخ معماری پس از دوره مدرن آغاز شده است. نگارندگان مقالات زیادی در زمینه معماری، معماری بومی، حفظ و نگهداری آثار تاریخی و غیره به رشته تحریر در آوردند که در مجلات گوناگون به چاپ رسیده است. علت اصلی کار بر روی این کتاب فقدان ملال آور منابع فارسی به صورت تألیف گردیده، در این زمینه می باشد. این کتاب مرجع معتبری برای آشنایی با ساختمان های ساخته شده در دوره پس از مدرن است. از آنجا که فقر دانش در زمینه تاریخ معماری و نمونه ساختمان های ساخته شده در آن سبک وجود دارد، تألیف کتاب «آشنایی با معماری معاصر» به زبان فارسی، شکل گرفت.

تحولاتی که از آغاز قرن بیستم شروع شد، پیوند استوار بین برخی از مظاهر و جلوه های زندگی با فرهنگ جامعه را ایجاد نمود. بعد از جنگ جهانی نیاز به احداث شمار فراوانی از انواع ساختمان ها و کارآیی اصول معماری مدرن برای ساختن بناهای زیاد موجب توسعه معماری مدرن شد. گروپئوس، میس ونده روهه و لوکوربوزیه از معماران مشهور دوران مدرن بودند. از اواسط قرن ۲۰ در مورد اصول معماری مدرن شک پدید آمد. عده ای به سادگی و یکنواختی بسیاری از آثار مدرن و عده ای به بی توجهی آن به فرهنگ و تاریخ انتقاد کردند. تا آنکه تاریخ مرگ معماری مدرن را ۱۵

ژوئیه ۱۹۷۲، ساعت ۳/۲۳ بعد از ظهر، زمانی که ساختمان پروت ایگور در شهر سنت لوئیس آمریکا توسط دینامیت منهدم شد، می‌دانند. (قبادیان، ۱۳۸۴)

نقطه عطف تاریخ معماری معاصر غرب، بین سال‌های ۱۹۶۰ تا ۲۰۰۰ میلادی است. سال‌های مذکور به خاطر نقطه تلاقی فلسفه و معماری قابل تأمل است. معماری پس از مدرن با بحث فلسفی که همان پست‌مدرنیته است، آغاز شده است. در پی آن مکتب‌ها و سبک‌های مختلف معماری که حاصل شرایط زمانی و مکانی این دوره در غرب بوده عنوان گردیده است.

معماری پست‌مدرن به بیش از نیم قرن سلطه معماری مدرن پایان داد. در طی دهه هفتاد و هشتاد میلادی، معماران پیشرو همچون مایکل گریوز، چارلز مور، استنلی تایگرمن، رابرت استرن و بسیاری دیگر از آمریکا سعی کردند معماری را که تبلوری از هویت مردم است، به نمایش بگذارند. معماری پست‌مدرن تأثیر بسیار گسترده‌ای در سطح جهان داشت و تا نیمه دهه هشتاد میلادی، به عنوان معماری پیشرو و فراگیر مطرح بود. در اروپا معمارانی همچون جیمز استرلینگ، ریکاردو بافیل، ماریو پوتا، آلدورو سی و هانس هولاین از جمله معماران شاخص این سبک بوده و هستند. در ژاپن آرتاایسوزاکی، کیشو کورو کاوا و اساموایشی یامجزو پیروان این سبک به شمار می‌روند. (قبادیان، ۱۳۸۴)

فیلیپ جانسون به عنوان تنها بازمانده از بزرگان معماری مدرن در اواخر دهه هفتاد تغییر موضع داد و با قرار دادن سنتوری تزئینی غیر عملکردی در بالای برج شرکت تلفن و تلگراف آمریکا (AT & T) در نیویورک به جمع معماران پست‌مدرن پیوست. معماران پست‌مدرن به دو دسته معماران پست‌مدرن سفید و پست‌مدرن خاکستری تقسیم شدند، پست‌مدرن خاکستری که تأثیر بسیار گسترده‌ای در سطح بین‌المللی داشت در حالی که حوزه نفوذ معماری پست‌مدرن سفید بسیار محدود بود. ساختارگرایی که در اوایل قرن ۲۰ شکل گرفته بود و مدتی مورد توجه برخی از هنرمندان و معماران بود، مورد انتقاد قرار گرفت و دیکانستراکشن (معادل فارسی ساختارزدایی - شالوده‌شکنی - ساختارشکنی - واسازی - بنیان‌فکنی و بن‌فکنی) پدید آمد. دهه ۱۹۸۰ آیزمن با طراحی مرکز هنری وکسندر اندیشه دیکانستراکشن را به عرصه معماری کشاند. (قبادیان، ۱۳۸۴)

گسترش تکنولوژی منجر به شکل‌گیری مکتب‌های - تک و سپس کاربرد تکنولوژی همراه با ملاحظات زیست محیطی موجب پدید آمدن اکوتک شد. معماری‌های- تک که بزرگ‌ترین فرودگاه و مرتفع‌ترین ساختمان جهان در این سبک توسط نورمن فاستر ساخته شد، پس از معماری مدرن مطرح شد. پس از آن معماری اکوتک (اکولوژی+ تکنولوژی- ارگانی تک) مطرح شد که در این نوع معماری تکنولوژی در مقابل طبیعت قرار ندارد، بلکه در کنار و به موازات طبیعت برای بهره‌برداری هرچه بیشتر از امکانات محیطی و تأمین آسایش انسان جای دارد. (قبادیان، ۱۳۸۴)

هند سه فراکتال و فولد از دیگر گرایش‌های پدید آمده در معماری غرب به شمار می‌آیند. این روند ادامه خواهد یافت و می‌توان انتظار داشت که شکل‌گیری برخی اندیشه‌های فلسفی بر روی شکل‌گیری فضاها و سبک‌های معماری مؤثر واقع شود. به هر ترتیب آگاهی از روند شکل‌گیری و توسعه معماری غرب به صورت تحلیلی یکی از نکات و عوامل مهمی است که می‌تواند در شناخت عمیق معماری غرب مؤثر باشد.

کتابی که پیش رو دارید از ۹ فصل تشکیل شده است. در ابتدای کتاب ریشه‌شناسی واژگان اصلی مربوط به معماری پس از مدرن مطرح می‌شود، سپس به معماری زمینه‌ساز پست‌مدرن پرداخته و در حقیقت خلاصه‌ای از تاریخ معماری بیان می‌شود. قسمت‌هایی که در پی این بحث می‌آید، در حقیقت هدف و مقصود اصلی کتاب را که همان معرفی و توصیف ساختمان‌های ساخته شده با توجه به عملکرد آنها در دوره پس از مدرن می‌باشد، را بیان می‌نماید و در نهایت نظریه دینامیک غیرخطی، علوم آشفتگی، پیچیدگی و هندسه غیر اقلیدسی به عنوان علوم بعد از مدرن و در مقابل علوم مدرن مطرح گردیدند.

در متن حاضر از مطالب کتاب «معماری معاصر غرب» تألیف استاد گرانقدر آقای دکتر وحید قبادیان بهره‌برداری شده است که ضمن اصلاح اشتباه سهوی عدم درج عنوان کتاب فوق‌الذکر در لیست منابع و مؤخذ چاپ پیشین بدین وسیله از مؤلف گرامی و ناشر ارجمند پوزش می‌طلبد.

نوشته حاضر بررسی اجمالی تاریخ معماری پس از دوره مدرن را انجام داده، هرچند که نگارش تاریخ معماری دشواری‌های خاص خود را دارد ولی ارائه اطلاعاتی که دانشجویان و علاقمندان را به سمت مطالعات ژرف‌تر سوق دهد، امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر می‌نمود. از مهم‌ترین مزیت‌های کتاب حاضر آموزشی بودن آن است. این مباحث تغییر نگرش اساسی در دیدگاه انسان غربی از جهان کنونی به وجود آورد. مبانی نظری رشته معماری بر پایه‌های علم و فلسفه استوار است، هنگامی که علم و فلسفه متحول می‌شود، معماری نیز به تبع آن باید عوض شود. امید است با مطالعه این کتاب و کتاب‌هایی از این نوع، برخی از مبانی فکری در معماری امروز مغرب زمین برای معماران کنونی و معماران آینده این سرزمین روشن‌تر از پیش جلوه نماید. در خاتمه باید ذکر شود برخی از تصاویر نوشته حاضر از کتاب «Architecture After Modernism» برداشته شده که ذکر نام این منبع را بر خود لازم دانستم. در پایان از کلیه دست‌اندرکاران نشر این کتاب که زحمات بسیاری را در اثنای چاپ کتاب متحمل شده‌اند، به‌ویژه سرکار خانم دکتر ساناز لیتکوهی کمال تشکر را دارد.

بهار ۱۳۹۳

وحید افشین مهر

مهدیه احمدی

حمیدرضا عامری سیاهوی

فصل اول

ریشه‌شناسی واژگان اصلی

اهداف کلی

در پایان فصل دانشجو با مفاهیم زیر آشنا می‌شود:

۱. مفاهیم مربوط به مدرنیسم
۲. مفاهیم مربوط به پست‌مدرنیسم
۳. نظریات پست‌مدرنیسم و نقد آن‌ها از مدرنیسم

اهداف یادگیری

دانشجو پس از مطالعه این فصل می‌بایست بتواند:

۱. معانی واژه مدرن و ریشه‌های آن را بشناسد.
۲. با بت‌مدرنیسم و پست‌مدرنیسم آشنا باشد.
۳. نظریه‌های مربوط به پست‌مدرنیسم و نقد نظریه‌پردازان پست‌مدرنیسم از مدرنیسم را در ذهن داشته باشد.

۱-۱ مدرن^۱ به معنی هم‌اکنون، امروزی، معاصر

کلمه مدرن ریشه در واژه لاتین قدیم «Modo» و لاتین متأخر «Modernus» دارد. یعنی

---

1. Modern

اخیراً که به امروزی و معاصر هم تعبیر شده است. این واژه ریشه در لغت لاتین «modus» دارد. واژه «modus» (منشأ «mode» [شیوه - باب روز] و «mode» قالب-الگو [انگلیسی]) به معنی «measure» (اندازه - مقیاس - پیمان) است. (بانی مسعود، ۱۳۸۶: ۱۲) در دوران پس از باستان، صفت «modernus» از آن به دست آمد که حاکی از مفهوم «در زمان حال» بود. از سویی واژه «modernus» خود از قید «modo» مشتق شده است، در زبان لاتین، «modo» به معنای «این اواخر، به تازگی، گذشته‌ای بسیار نزدیک» است. به گمان بعضی از تاریخ نگاران، رومیان لفظ «moderni» را در اواخر قرن پنجم میلادی، در مورد ارزش‌ها و باورهای جدید، به کار می‌بردند؛ ارزش‌هایی که با باورهای پذیرفته شده قدیمی - که با لفظ «antiqui» مشخص می‌شدند - در تقابل بودند. (آیتو، ۱۳۸۶: ۷۸۴؛ احمدی، ۱۳۷۷: ۳)

این واژه پیشینه‌ای دراز دارد واز آن، در همین شکل لاتین، نخستین بار در قرن پنجم میلادی برای متمایز کردن زمان حال آن دوران که همان دوران مسیحیت بوده؛ از دوران جاهلیت و کفر و حتی دوران رومیان، استفاده شد. این واژه از آغاز تاکنون، مفهوم گذر از کهنه به نو را افاده کرده است و در هر حال، برای نشان دادن کیفیتی است که هم جاریست و هم با گذشته تفاوت دارد.

حدود سال ۱۱۴۴ میلادی، آبوت سوژه^۱ معمار قرون وسطا، با ساخت یک هشتی و سپس بازسازی جایگاه هم سُرّایان کلیسای سنّ دنی^۲ پاریس، جایگاه خود را به عنوان معمار گوتیک تثبیت کرد. او اندیشه‌های خود در مورد معماری گوتیک و کلیسای سنّ دنی را در کتابی به تصویر درآورد و شیوه نوینی را در بازسازی این کلیسا - که تا آن موقع بی سابقه بود - ابداع نمود. او اثر خود را «اُپوس مدرنوم»^۳ یا «اثر مدرن» نامید. (پوزنر، ۱۹۸۳: ۸۹-۹۰) در اصل سوژه بر این عقیده بود که شیوه ابداع او، معماری گوتیک، در مقایسه با معماری پیش از آن، معماری رومانسک، شیوه مدرنی است که از دل معماری گذشته شکل گرفته است. از طرفی، واژه مدرن در بیان آرای نظریه‌پردازان رنسانس ایتالیا، جایگاه خاصی دارد. اندیشمندان مذکور سبک رنسانس را «سبک باستانی و خوب مدرن» می‌نامیدند.

1. Abbot Suger

2. Saint Denis

3. Opus Modernum

این در واقع پایه‌گذاری سبک گوتیک نامیده شد؛ همان سبکی که رنسانس با آن به مخالفت برخاست و آن را زشت و کهنه نامید. از سده شانزدهم به بعد از واژه مدرن برای جدا کردن دوره‌های تاریخی استفاده شده است تا تفاوت و تمایز میان «معاصر» و «سنتی» نشان داده شود، به عبارتی دیگر مدرن یعنی گسست از گذشته و دلبستگی به زمان حال و پیدایش دنیای مدرن هم زمان با ظهور انقلاب صنعتی و انقلاب فرانسه صورت پذیرفت.

از سویی، به گمان بعضی از پژوهشگران قرن شانزدهم میلادی، رویارویی مسائل نوین با سنت‌های کهن، تبدیل به مهم‌ترین دلالت ضمنی واژه «مدرن» شد، که از حدود ۱۴۶۰ میلادی در زبان فرانسه به کار می‌رفت. معنای ضمنی این واژه تا امروز، همراه با معنی اصلی آن، یعنی «کنونی و امروزی»، باقی مانده است. (احمدی، ۱۳۷۷: ۴)

۱-۲ مدرنیته^۱ به معنی دگرگونی نگاه و نگرش انسان به زندگی

بسیاری از نویسندگان و تاریخ‌نگاران برآنند که مدرنیته با رنسانس پدید آمد و در ارتباط با عهد باستان تعریف می‌شود، از سویی، مدرنیته یعنی «مدرن بودن» و به همین دلیل واژه‌های «مدرنیت و نوطرازی» را به عنوان معادل‌های آن در زبان فارسی، پیشنهاد شده است. (آشوری، ۱۳۷۴: ۲۳۰) این نگاه پیشرفت اقتصادی و مدیریت خردگرایانه را در پی داشت، حساب ارزش از حقیقت و اخلاقیات، از قلمروهای نظری جدا شد و از دیدگاه «وبر»^۲ و «سیمل»^۳ ماحصل این پیشرفت‌ها، پیدایش دولت شهرهای سرمایه‌داری و صنعتی بود.

این انتصاب از دیدگاه تاریخی، بسیار کم‌دامنه است، چراکه بسی پیش از آن، در سده دوازدهم، بسیاری از مردم خود را همان‌طور که در بالا ذکر شد، مدرن تصور می‌کردند و مدرن می‌نامیدند. پس به دشواری می‌توان به تمام عواملی که در پدید آمدن مدرنیته دخالت داشته‌اند، اشاره کرد. اما بی‌تردید، سفرها و کشفیات سده پانزدهم، اصلاحگری مذهبی سده شانزدهم و انقلاب علمی و صنعتی سده هفدهم و هجدهم، واژه «روشنگری» را به ذهن متبادر کرده است.

1. Modernity
2. Max Weber
3. Georg Simmel

همان‌طور که اشاره شد، مدرنیته با پیدایش انسان‌گرایی و خردگرایی دورهٔ رنسانس در قرن ۱۵ میلادی در شمال ایتالیا همراه بوده است از این دوره است که جهان‌بینی انسان غربی تغییر جهت داده و از آسمان به سمت زمین متوجه شده است. این تغییر جهان‌بینی و بینش فکری چنان گسترده و فراگیر بوده که باعث واژگونی بسیاری از باورهای ذهنی شد و تفسیر و قرائت جدیدی از اصول و چهارچوب‌های هنری، مذهبی، علمی، فلسفی، سیاسی، تکنیکی، اجتماعی و فرهنگی ارائه گردید.

به‌طور کلی، «مدرنیته» را می‌توان تلاش برای محوریت بخشیدن به انسان و به خصوص عقل انسانی در همهٔ شئون، از مذهب و طبیعت گرفته تا امور اقتصادی و علمی، دانست. مدرنیته یعنی بالیدن سرمایه‌داری، مطالعه در باب اجتماع و تنظیم امور دولت و همچنین اعتقاد به پیشرفت و بهره‌وری که به سیستم‌های انبوه صنعت، نهادسازی، ادارهٔ امور کشور و نظارت و مراقبت، منتهی می‌شود.

بنابراین براساس صحبت‌هایی که شد، مدرنیته به دو دوران تقسیم می‌شود:

- مدرنیته اولیه که از دوران رنسانس تا آغاز انقلاب صنعتی را در بر می‌گیرد.
- مدرنیته پس از انقلاب صنعتی که انسان و جهان را به (نظم دوم) و دوران تولید صنعتی و بورژوازی کشاند و در آغاز سدهٔ بیستم به اوج خود رسید.

۱-۳ مدرنیسم^۱ به معنی نوشدن و تحول در عرصه‌های هنری، فرهنگی و تکنولوژی

معمولاً مدرنیته و مدرنیسم با هم به کار برده می‌شدند و گه‌گاه یکی به جای دیگری می‌نشاند اما باید توجه داشت که با تمام شباهت‌ها، حساب این دو در مرزهایی مشخص از هم جدا می‌شود. مدرنیته، هم ناظر بر نوگرایی و تحول است و هم معنای دریافت ذهنی نو از جهان، زمان، هستی و تاریخ را دارد.

مدرنیسم به مجموعه‌ای خاص از سبک‌های فرهنگی و زیباشناختی همراه با جنبشی هنری مربوط می‌شود که حدود اوایل قرن بیستم میلادی شروع شد و تا نیمهٔ دوم همین قرن، بر هنرهای گوناگون سلطه داشت، این واژه بسیار پیچیده است.

مدرنیسم نمودهای بیرونی تمدن غرب را در برمی گیرد و مدرنیته عناصر فکری، فلسفی و درونی آن را.

مدرنیسم را می‌توان واکنش هنرمندان و نویسندگان به موضوعاتی چون روند صنعتی شدن، جامعه شهری، جنگ، تحول تکنولوژی و ایده‌های جدید فلسفی دانست. «یورگن هابرماس»^۱ مدرنیته را یک پروژه نیمه تمام می‌داند و مدرنیسم را پدیده‌ای مسلط، اما مرده توصیف می‌کند.

از جمله اولین مقاله‌های تأثیرگذار بر جریان مدرنیسم، مقاله آدولف لوس^۲، معمار وینی با عنوان «تزئین و جنایت»^۳ می‌باشد. وی در این مقاله مقایسه‌ای تمثیلی بین تزئین و انحطاط یا فساد انجام داده است. او خال‌کوبی را نشانه جرم می‌داند و معتقد است اگر شخصی خال‌کوبی کرده باشد یا مجرم است یا منحط. و به این ترتیب به جهانیان اعلام می‌کند که تحول و پیشرفت فرهنگی با حذف تزئینات ایجاد می‌شود. معماری در نزد لوس هنر محسوب نمی‌شود، اما به معنای واقعی کلمه یک حرفه سودمند است. فراخوان به حذف تزئینات از طریق لوس برای فرم‌ها، فضاها و نمادهای پیش از مدرن عملاً تبدیل به شعار محوری مدرن شد.

حدود یک دهه بعد از مقاله لوس در سال ۱۹۲۳ میلادی، اندیشه زندگی ماشینی در رساله لوکوربوزیه^۴ تحت عنوان «به سوی یک معماری» مطرح شد. مجموعه مقالات این معمار در کتابی به همین نام منتشر شد و شاید بتوان گفت این کتاب، مهم‌ترین کتاب قرن بیستم میلادی در زمینه معماری است.

۱-۴ مدرنیزاسیون^۵

واژه مدرنیزاسیون اغلب برای بازگشت به مراحل توسعه اجتماعی، که بر پایه صنعتی سازی استوارند، به کار گرفته می‌شود. نوسازی یا مدرنیزاسیون، طیف گسترده‌ای از تحولات اجتماعی- اقتصادی است، که به واسطه آن، اکتشافات و نوآوری‌های تکنولوژی، پیشرفت‌های صنعتی و شهرسازی، شکل‌گیری دولت‌های ملی و جنبش‌های سیاسی انبوه، ایجاد می‌شود و همه آن‌ها به وسیله گسترش بازار سرمایه‌داری جهانی،

1 Jürgen Habermas

2 Adolf Loos

3 Ornament Und Verbrechen

4. Le Corbusier

5. Modernization

پیش می‌روند. واژه مدرنیزاسیون اولین بار از قرن هجدهم میلادی، برای توصیف بناهای نوساز، به کار گرفته شد. از سویی، مدرنیزاسیون به معنای هماهنگی یا به روز کردن یک چیز با نیازها یا شیوه‌های امروزی است. به‌طور کلی می‌توان گفت که این واژه به دگرگونی‌ها، رشدها و پیشرفت‌هایی که در جوامع مدرن، در نتیجه انقلاب صنعتی و ماشینی شدن زندگی به‌دست آمده است، اشاره دارد.

۱-۵ پست مدرن^۱، پست مدرنیته^۲، پست مدرنیسم^۳

پس از مدرن، شکل‌گیری جریان‌ات با سه اصطلاح پست مدرن، پست مدرنیته و پست مدرنیسم بیان می‌شود. واژه پست مدرن از پیشوند پست^۴ به معنی «پس» همراه با واژه مدرن به معنای «فعلی» یا «امروزی» است. پست مدرن در فارسی به فرامدرن و پسامدرن ترجمه شده است که منظور شرایط بعد از مدرن و یا مرحله تاریخی بعد از مدرن است. این لغت به پسانوگرایی و مابعد تجدد هم ترجمه شده است.

پست مدرن در استفاده معمول، بیشتر در زمینه‌های هنر، ادبیات، جامعه‌شناسی و فلسفه به کار می‌رود. به نظر بعضی، پیشوند پست در پست مدرن صرفاً به مفهوم مرحله تاریخی جدیدی نیست که بعد از دوران مدرن شکل گرفته باشد، بلکه پست مدرن، خود شکل تکامل‌یافته‌ای از اندیشه مدرن است که با تأثیرپذیری از ذهنیت انتقادی و آزادی طلب مدرنیته، باورها، ارزش‌ها و آرمان‌های فلسفی، علمی، هنری و ادبی مدرن را نقد و بررسی می‌کند.

بی‌تردید، پست مدرن بخشی از مدرن است و بر اساس آنچه تاکنون درباره عصر پست مدرن و معرفی آن به مثابه یک دوران گذرا گفته شده است. هدف اساسی در پست مدرن، نشان دادن بحران برآمده از مدرنیته و خود اندیشی آن است. پیش‌تر آمد که واژه مدرن، در بیان جدایی از گذشته می‌باشد، پس جدایی از مدرن نیز خودکنشی مدرن است.

لازم است جهت فهم بهتر پست مدرن، به ناچار از واژه پست مدرنیته کمک گرفته شود، چرا که پست مدرنیته، وضعیت پست مدرن است. یکی از ویژگی‌های مهم

1. Post Modern
2. Post Modernity
3. Post Modernism
4. Post

پست‌مدرن، ظهور خودآگاهی در حیات فرهنگی است و این بستر، پست‌مدرن را همچون یک سبک، در نوشته‌های منتقدان و نویسندگان پست‌مدرن، نشان می‌دهد.

پست‌مدرنیته، زمان یا وضعیتی بعد از مدرنیته است و می‌توان آن را مجموعه عواملی دانست که ریشه در از هم پاشیدگی مفاهیم اجتماعی مدرنیته دارد. پست‌مدرنیته، بیانگر سقوط یا دگرگونی و تحول تند و رادیکال در شیوه‌های مدرنیته سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است که از اواسط قرن نوزدهم تا اواسط قرن بیستم میلادی در اکثر کشورهای صنعتی غرب وجه غالب را دارا بود. همچنین پست‌مدرنیته را می‌توان نتیجه تحول و گسستی دانست که با سرمایه داری مدرن همراه است.

اگر مدرنیسم را به‌عنوان فرهنگ مدرنیته یا به تعبیری ایدئولوژی مدرنیته بدانیم، پست‌مدرنیسم فرهنگ یا ایدئولوژی پست‌مدرنیته است. پس می‌توان بیان نمود که پست‌مدرنیسم نه سبک و مکتب و مشرب است و نه مهارت و تفنن، بلکه نامی است که بر یک نهضت گذاشته شده است.

به نظر «فرانسوا لیوتار»^۱ پست‌مدرنیته، مجموعه‌ایست از نظام‌های اجتماعی، پسمتافیزیکی، پسا صنعتی، پلورالیستی^۲ ناپایدار که عناصرشان از یکدیگر متمایز شده است. او می‌گوید: «پست‌مدرن، از نظر زمانی، دنبال مدرن نمی‌آید، بلکه مدرنیته همواره حامل پست‌مدرن خود هم هست.» او پست‌مدرن را بخشی تفکیک‌ناپذیر از مدرن می‌داند.

«هابرماس» معتقد است که با به‌کارگیری پیشوند پست، تداوم جریانی را تحکیم می‌کنیم و نه گسست آن را.

برای شناختن پست‌مدرنیسم، پرداختن به زمینه‌ها و تبارشناسی آن بسیار اهمیت دارد. در یکی از قدیمی‌ترین لایه‌ها می‌بینیم که در دهه ۱۸۷۰، یک نقاش انگلیسی به نام «جان واتکینز چاپمن»^۳ برای توصیف نقاشی‌هایی که به نظر او از پرده‌های آوانگارد و امپرسیونیست^۴ های فرانسوی مدرن‌تر بود، از واژه پست‌مدرن بهره گرفته است. در سال

1. Jean François Lyotard

2. Pluralism

3. John Watkins Chapman

۴. Impressionism: شیوه هنری گروه بزرگی از نگارگران آزاداندیش و نوآور فرانسه در نیمه دوم سده نوزدهم بود که به‌زودی جهانگیر شد.

۱۹۱۷ «رودلف پانونیتز»^۱ برای توصیف ویرانی ارزش‌ها در فرهنگ اروپا از این واژه سود جست و از انسان پست‌مدرن نام برد.

«أهب حسن» معتقد است که نخستین بار، واژه پست‌مدرنیسم، توسط «فدریکو دوآنیس»^۲ نویسنده اسپانیایی در حدود ۱۹۳۴ به نشانه واکنشی در برابر مدرنیسم ادبی (که برخاسته از خود آن بود) به کار برده شد.

پست‌مدرنیسم یعنی پذیرفتن چیزی فراتر از اکنون. پست‌مدرنیسم واژه یا به بیان دقیق‌تر، مجموعه عقاید پیچیده‌ای است که به عنوان حیطه‌ای از مطالعات آکادمیک از اواسط دهه ۸۰ پدیدار گشته است و در قالب واژه‌هایی چون فرانویین‌گرایی، فراتجددگرایی، پسانویین‌گرایی و فرا صنعتی نیز مطرح گردیده است. (عباس‌زاده، ۱۳۸۶: ۵) توصیف پست‌مدرنیسم دشوار به نظر می‌رسد، زیرا مفهومی است که در انواع گسترده‌ای از حیطه‌های مطالعاتی از قبیل هنر، معماری، موسیقی، فیلم، ادبیات، جامعه‌شناسی، ارتباطات، مد، تکنولوژی و ... نمایان شده است. (کلاجز، ترجمه حامی‌احمدی)

«فستر» یکی از تحلیل‌گران پست‌مدرنیسم در بررسی مفهومی این واژه، به بیان دو گونه طرز تلقی از پست‌مدرنیسم اشاره کرده: صورت اول به تعریف و بیانی مرتبط است که پست‌مدرنیسم را مبتنی بر مدرنیسم و نشأت گرفته از آن می‌شناسد که «جیمسن»^۳ طرفدار این نظریه است و صورت دوم به تعریف و بیانی مربوط است که پست‌مدرنیسم را مقابل مدرنیسم و نافی و طرد کننده آن می‌داند و «لیوتارد» نیز طرفدار این نظریه است. برداشت دیگری از پست‌مدرنیسم حکایت از طرز تفکری معتدل‌تر دارد. بر اساس این تعریف پست‌مدرنیسم نه جنبه ویرانگری و طردکنندگی دارد و نه جنبه تکاملی و تثبیت‌کنندگی. در این صورت پست‌مدرنیسم را باید به نوعی احیاگر مدرنیسم تلقی کرد. «زیگمونت بوست»^۴ را می‌توان نماینده این تعریف دانست. (مهاجر، ۱۳۸۷)

مشهورترین تعریف از پست‌مدرنیسم، از آن «ژان فرانسوا لیوتار» است؛ پست‌مدرنیسم همانا تردید و ناباوری است درباره فراداستان‌ها. از این دیدگاه،

1. Rudolf Panotis
2. Fedriko Doanis
3. Fredric jameson
4. Zygmunt bost

پست‌مدرنیسم جنبشی چند منظوره است که نارضایتی خود را از دانش و عقیده‌ای که خویش را جهانی می‌انگارد، اظهار می‌دارد. (گود، ۱۹۹۶) به عبارت دیگر، پست‌مدرنیسم، نوعی وضعیت بی‌اعتقادی و نابوری به فرا روایت‌ها است. «لیوتار» با خوشبینی تمام به تجسم ذهنی جهانی می‌پردازد در برگیرنده اجتماعات متکثر خود مقیاس که در آن هیچ یک از این اجتماعات بر دیگری چیره نیست. در یک سخن، پست‌مدرنیسم را می‌توان گونه‌ای پروژه یا رسالت دانست. از یک سو پست‌مدرنیته به‌عنوان پروژه یا رسالت تلاش برای بازاندیشی دربارهٔ کلیت‌گرایی یا جهان‌گرایی عصر روشنگری، تحسین خرد فردی و جمعی و هدف تحقق بخشیدن به عقل در تاریخ، به عبارت‌های غیر کلی کثرت‌گرا است. (خندقی، ۱۳۸۶) پست‌مدرنیسم چالشی فکری در اروپاست که بعد از دوران روشنگری قرن هفدهم، پدیدار گشت، گفتمانی عمومی میان شهروندان در جامعه‌های غربی. مهم‌ترین عنصر کلیدی پست‌مدرنیسم نیز «موضع‌گیری بر علیه سنت روشنگری» می‌باشد.

اما شاید بتوان گفت نخستین نویسنده‌ای که واژه پست‌مدرن را به شکلی گسترده‌تر و جدی‌تر به کار برد. «آرنولد توین بی»^۱ تاریخ‌نویس انگلیسی بود. او در اثر ارزنده خود که «مطالعه تاریخ» نام داشت و نوشتن آن را از سال ۱۹۳۹ آغاز کرد، بارها از اندیشه پست‌مدرن نام برد. به کارگیری اصطلاح پست‌مدرن از طرف او، بیشتر استعاره‌ای تحقیرآمیز است. زیرا وی به این فرهنگ جهانی خوش بین نیست. او معتقد است که پست‌مدرن، مرحله تاریخی جدیدی است که با پایان گرفتن دوران مدرن آغاز می‌شود.

در ۱۹۵۹، «چارلز رایت میلتر»^۲ جامعه‌شناس امریکایی گفت: «عصر مدرن می‌رود تا جای خود را به دوره «پست مدرن» بسپارد.» پس از آن در ۱۹۶۰، ۱۹۶۳، ۱۹۶۶ این واژه در نوشته‌ها، آثار هنرمندان، نویسندگان و منتقدان ادبی به کار برده شد.

با فرا رسیدن نیمه دوم دهه ۱۹۷۰، واژه پست‌مدرن توسط «أهب حسن»، «ویلیام باروز»^۳ و «ریچارد فولر»^۴ نیز به کار گرفته شد. «أهب حسن» این عنوان را به باورهای تجربه‌گرایی در هنر و فراتکنولوژی در معماری، نسبت می‌داد. اما «باروز» و «فولر» آن

1. Arnold Joseph Toynbee

2. Charles Wright Mills

3. William S. Burroughs

4. Richard Buckminster Fuller

را به مفاهیمی چون آشوب، خستگی، سکوت، ابهام، تناقض، واسازی نسبت می‌داد. در هر حال، در دهه هفتاد، مفهوم پست‌مدرن کاربرد وسیعی در زمینه‌های ادبی، فلسفی، معماری، عکاسی، نقاشی، و مجسمه‌سازی در اروپا و آمریکا یافت و نخستین مانیفست پست‌مدرنیسم توسط «لیوتار» در کتاب وضعیت پست‌مدرن در سال ۱۹۷۹ منتشر شد. پس به‌طور خلاصه می‌توان گفت دوران شکوفایی پست‌مدرنیسم، متعلق به دو دهه ۷۰ و ۸۰ میلادی بوده، اما در حقیقت پست‌مدرنیسم از مدت‌ها قبل وجود داشته است. در واقع، اصطلاح پست‌مدرنیسم چند نمونه مجزای اولیه داشت که نوعی دوران تکوین برای آن به حساب می‌آمد.

۱-۶ ویژگی‌ها و خصوصیات پست‌مدرنیسم

ویژگی‌های پست‌مدرنیسم در نزد صاحب‌نظران متفاوت است و در این زمینه تاکنون توافقی حاصل نشده است با این حال به بعضی از ویژگی‌های مشترک می‌توان اشاره کرد:

- در روانشناسی منکر فاعل عاقل و منطقی
- نفی دولت به‌عنوان سمبل هویت ملی
- نفی ساختارهای حزب و اعمال سیاسی آن‌ها؛ به‌عنوان کانال‌های یگانگی و تصورات جمعی
- ترفیع و ترویج نسبی بودن اخلاقیات
- مخالفت با قدرت‌یابی اساسی دولت متمرکز
- مخالفت با رشد اقتصادی به بهای ویرانی محیط زیست
- مخالفت با حل شدن خرده‌فرهنگ‌ها در فرهنگی مسلط
- مخالفت با نژادپرستی و مخالفت با نظارت بوروکراتیک بر تولید
- زیر سؤال بردن همه برداشت‌های اساسی مورد قبول اجتماع
- شک نسبت به عقل انسان و رد عقل‌گرایی و طغیان همه جانبه علیه روشنگری
- مخالف برنامه‌ریزی سنجیده و متمرکز با تکیه بر متخصصان
- به رسمیت شناختن نسبیت‌گرایی
- اعتقاد به پایان یافتن مبارزه طبقه کارگر و مستحیل شدن آن در دل نظام سرمایه‌داری